

Valtiovarainministeriö
Kunta- ja aluehallinto-osasto
valtiovarainministeri.o@vm.fi

viite: lausuntopyyntöne 22.11.2012 / VM162:00/2011

Lausunto kuntarakennelakiluonnoksesta

Kuntarakenneuudistuksen tavoitteena on turvata laadukkaat ja yhdenvertaiset kunnalliset palvelut koko maassa, vahvistaa kuntien edellytyksiä järjestää ja tuottaa ennaltaehkäiseviä palvelukokonaisuuksia, luoda edellytykset kuntien taloutta vahvistavalle kehittämistoiminnalle ja yhdyskuntarakenteen eheyttämiselle sekä vahvistaa kunnallista itsehallintoa ja paikallista demokratiaa. Tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin perustuva elinvoimainen kuntarakenne.

Kuntarakenneuudistuksen tavoitteet ovat vihreiden mielestä hyviä.

Lakiluonnoksessa on varsin tarkkaan säädelty siitä, millä perusteilla kunnilla on velvollisuus selvittää yhdistymisiä. Selvitystarve on, mikäli yksikin seuraavista kolmesta selvityisperusteesta täyttyy: 1) palveluiden edellyttämä väestöpohja 2) työpaikkaomavaraisuus, työssäkäynti ja yhdyskuntarakenne sekä 3) kunnan taloudellinen tilanne. Kunta ei kuitenkaan voi jättäytyä selvityksen ulkopuolelle, vaikka se ei täyttäisi selvityisperusteita, mikäli alueella ei muutoin ole saavutettavissa lain edellytykset täyttävää toiminnallista kokonaisuutta. Myös selvitysalueiden ulkopuolelle esimerkiksi heikon taloudellisen tilansa takia jääviä kuntia varten on säädös, jonka nojalla ne voivat valita kumppanin yhdistymisselvityksen tekemistä varten.

Kaikkiaan selvitysvelvollisuus on lakiehdotuksessa säädetty hyvin tarkasti, ja jokseenkin kaikki Suomen kunnat joutuvat tekemään yhdistymisselvityksen. Myös poikkeuksista ja valtioneuvoston puuttumisvallasta selvitysalueisiin on säädetty niin, että selvitykset varsin hyvin tukevat kuntarakenneuudistuksen tavoitteita.

Lakiluonnoksessa on myös riittävällä tarkkuudella säädetty siitä, mitä liittymisselvitysten tulee pitää sisällään. Erityisen tärkeänä vihreät pitävät sitä, että selvityksissä edellytetään arviota asukkaiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien sekä lähidemokratian toteutumisesta. Jos kuntakoko kasvaa tuntuvasti, lähidemokratiasta on kannettava erityistä huolta.

Helsingin metropolialueen osalta on käynnissä erillinen selvitys, jonka määräaika on 28.2.2013. Pääkaupunkiseutu poikkeaa olosuhteiltaan olennaisesti muusta maasta, ja siksi erillinen selvitys on tarpeellinen parhaan ratkaisun löytämiseksi.

Kuntarakennelakiluonnoksessa ei ole metropolialuetta koskevia säädöksiä selvitysten keskeneräisyyden vuoksi. Tarkoitusta varten voidaan hallitusohjelman mukaisesti säätää erillinen metropolilaki tai liittää kuntarakennelakiin metropolia koskeva osio.

Seutuhallintomalli, jossa mm. yhdyskuntarakenteeseen, asumiseen, liikenteeseen ja veropohjaan liittyvät alueelliset kysymykset ratkaistaisiin seututasolla, voisi palvella

kuntauudistuksen tavoitteita mainiosti myös muiden suurimpien kaupunkiseutujen, erityisesti Tampereen ja Turun kohdalla. Vihreiden mielestä näille alueille ja kenties laajemminkin koko maassa olisi paikallaan tarjota liittymisselvitysten tekemisen vaihtoehtona tai lisänä seutuhallintomallin selvittämistä.

Lakiluonnoksessa on esitetty, että kunnilla on velvollisuus ilmoittaa valtiovarainministeriölle 30.11.2013 mennessä, minkä kuntien kanssa yhdistymisselvitys aiotaan tehdä. Itse selvityksille ja niihin perustuville yhdistymisesityksille esitetään takarajaksi 1.4.2014. Aikataulu on varsin tiukka, mutta mikäli kuntarakenteen kehittämisessä halutaan edetä tällä hallituskaudella, on syytä edetä ripeästi. Suurten, useita kuntia käsittävien selvitysten tekemiseksi määräaika voi kuitenkin osoittautua ylivoimaiseksi.

Valtioneuvoston toimivalta kuntajaon muuttamiseksi on tarkkaan rajattu koskemaan vain kriisikuntia. Tämä saattaa aiheuttaa ongelmia kuntarakenteen uudistamisen suhteen: yhdistymisselvitysten jälkeen on mahdollista, että huomattava osa kunnista päättää olla esittämättä yhdistymisiä ja sitä kautta vahvojen, elinvoimaisten kuntien syntymistä. On syytä harkita erilaisia kannusteita, joilla kuntarakennemuutoksen tavoitteet voidaan saavuttaa.

Yhdistymisavustuksista on säädetty varsin tarkoin, ja avustukset kannustavat nopeatahtiseen kuntarakenteen muutokseen. Avustusten taso on maltillinen, mikä on ymmärrettävää valtiontalouden kannalta. Esitetyn tasoiset avustukset eivät kuitenkaan toimi erityisen voimakkaana kannustimena kuntarakenteen uudistamiseksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos liittyy kiinteästi kuntauudistukseen. Sote-uudistuksen tärkeimmät tavoitteet ovat erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon integraatio, palvelutason paraneminen erityisesti perusterveydenhuollossa ja ennaltaehkäivässä toiminnassa sekä kustannustenhallinta. Väestömme ikääntyminen on nopeaa ja koko palvelujärjestelmä on suurten haasteiden edessä.

Sote-uudistusta koskevat linjaukset ovat vaarassa johtaa jopa nykyistä pirstaleisempaan järjestelmään.

E erityisen ongelmallista on, mikäli jo hieman yli 20 000 asukkaan kunnat voivat järjestää joitakin palveluita itse. Tällaisten palveluiden määrittely ja kustannustenjaosta sopiminen tekevät koko järjestelmästä vaikeasti hallittavan. Sote-palveluiden integraatio on hoitoketjujen toimivuuden ja kilpavarustelun torjumisen kannalta välttämätöntä.

Integroitujen sote-palveluiden minimiväestöpohjaksi on linjattu 50 000 - 100 000 asukkaan väestöpohja. Asiantuntijoiden ja kansainvälisten vertailutietojen perusteella tämä väestöpohja on liian pieni. Minimitasoksi pitää määrittää 200 000 asukasta, josta voidaan poiketa vain erityisillä syillä, esimerkiksi erityisen harvan asutuksen tai kielellisten syiden perusteella.

E erityisvastuualueiden tehtävät on rajattava suppeasti siten, että erva-alueilla on koordinointi-, koulutus-, suunnittelu- ja yhteensovitustehtäviä. Erva-alueille ei tule antaa palvelutehtäviä kuten esimerkiksi yliopistosairaaloiden toimintaa, jotta palvelujärjestelmään ei synny saumakohtia.

Sote-palveluiden uudistamisessa pitää myös purkaa nykyinen monikanavainen rahoitusmalli, joka mahdollistaa osaoptimoinnin ja kustannusten vyöryttämisen toisten rahoittajien vastuulle. Yksikanavainen rahoitusmalli kannustaa tehokkaaseen ja tarkoituksenmukaiseen

palvelutuotantoon.

Lausunto on hyväksytty puoluehallituksen kokouksessa 15.2.2013.
Vihreä liitto rp:n puolesta,

Risto Kankaanpää
hallintopäällikkö